

บทคัดย่อ

การสำรวจและเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลป่าชุมชนในหมู่บ้านวนศาสตร์ชุมชนต้นแบบ บ้านถ้ำผึ้ง หมู่ที่ 5 ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูล โดยชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำ โดยใช้เครื่องมือในการศึกษา 10 เครื่องมือ ได้แก่ ประวัติชุมชน แผนที่ชุมชน ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน กลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมและการเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า แผนที่ทรัพยากรธรรมชาติ การประเมินความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติของสภาพป่าเบื้องต้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชน การประเมินกลุ่มคนและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และการบริหารจัดการป่าชุมชน วิธีการการศึกษาใช้วิธีสืบค้นข้อมูล การสอบถามโดยตรง การประชุมระดมความคิด การใช้แบบสอบถาม การเดินสำรวจทั่วพื้นที่ และวางแผนตัวอย่างศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบของสังคมพืช และนำมาสรุปในเชิงพรรณนา ผลการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสะท้อนความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการจัดการป่าชุมชนให้เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาป่าชุมชนอย่างยั่งยืน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง เริ่มมีราษฎรเข้ามาอยู่เมื่อปี พ.ศ.2505 ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มาก ต่อมาได้มีการสัมปทานทำไม้ ทำให้ไม้ขนาดใหญ่ถูกตัดออกไป และราษฎรในชุมชนมีการต่อสู้เพื่อรักษาป่าต้นน้ำไว้ เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากการตัดไม้ขนาดใหญ่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 ภายหลังการปิดสัมปทานป่า ชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่ยังเหลืออยู่ไว้เป็นป่าชุมชนของหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และใช้ประโยชน์ร่วมกัน บ้านถ้ำผึ้งมีเนื้อที่ ประมาณ 21,875 ไร่ โดยแบ่งเป็น เขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ร้อยละ 60 เขตนิคมสหกรณ์พนมร้อยละ 30 และเขตป่าสวนแห่งชาติร้อยละ 10 มีพื้นที่คงสภาพป่า ร้อยละ 15 ของเนื้อที่ทั้งหมด มีราษฎร จำนวน 394 ครัวเรือน ประชากร 1,187 คน ราษฎรประกอบอาชีพด้านเกษตร ได้แก่ ทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ สวนกาแฟ ค้าขาย ตามลำดับ กลุ่มฐานะปานกลางร้อยละ 95 กลุ่มที่มีฐานะดี คิดเป็นร้อยละ 5 ราษฎรทุกกลุ่มฐานะและทุกกลุ่มสังคม ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และป้องกันรักษาป่า ป่าชุมชนบ้านถ้ำผึ้งมีพื้นที่ป่าที่จัดทำโครงการป่าชุมชน จำนวน 1,636 ไร่ 77 ตารางวา แบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ป่าต้นน้ำ ป่าเพื่อการใช้สอย และป่าธนาคารอาหาร ชุมชน ไม่มีปัญหาการบุกรุก สภาพป่าส่วนใหญ่ยังคงอุดมสมบูรณ์ และมีการฟื้นตัวตามธรรมชาติในพื้นที่บริเวณทุ่งเลี้ยงสัตว์ (ป่าธนาคารอาหารชุมชน) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ใช้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งศึกษาทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และแหล่งอาหารของชุมชน ผลผลิตที่ได้จากป่าชุมชน ได้แก่ น้ำมัน ถั่วค้อ เมล็ดเหียง สะตอ ผักเหียง ลูกก้อ ไม้ตง ไม้เกรียบ หย้าดอกเลา สมุนไพร นอกจากการเก็บหาเพื่อบริโภคในครัวเรือนแล้ว ยังสามารถนำไปจำหน่าย สร้างรายได้จากการเก็บผลผลิตจากป่าชุมชน การบริหารจัดการป่าชุมชน ได้มีการกำหนด กติกา ข้อบังคับ มีคณะกรรมการป่าชุมชน มีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุนกิจกรรมป่าชุมชน กลุ่มที่มีบทบาทในการจัดการป่าชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำทางสังคม

คำหลัก: การสำรวจและเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม, ป่าชุมชน